

Apul. prof. Tapio Hämynen:

RAJAKO RAILONA AUKEAA?

Raja-Karjalan ja Vienan Karjalan väestön yhteydet itärajan yli 1880-luvulta toiseen maailmansotaan

Vienan Karjala on sekä Karjalassa että Venäjällä historiallisesti erityislaatuinen alue niin etnisen kulttuurinsa kuin myös taloutensa puolesta. Alueen maantieteellisen sijainnin, luonnonolojen ja väestön etnisen pohjan erikoispiirteistä johtuen tänne oli vuosisatojen kuluessa muodostunut talouselämän omaperäinen muunnelma, jossa luontevasti yhdistyvät napaseudun maatalous ja monet muut taloudellisilta järjestelyiltään ainutlaatuiset elinkeinot. Hallinnollisesti Vienan Karjala kuului 1800-luvulla Arkangelin läänin Kemin kihlakuntaan ja siihen kuului 13 pitäjää. Vuonna 1865 alueella oli 16 700 asukasta ja vuosisadan vaihteessa 19 300. Vienan Karjala oli 1800-luvun lopussa Karjalan harvimmin asuttuja alueita. Etnisesti Vienan Karjala oli yhtenäistä, lähes kaikkien asukkaat olivat karjalaisia. Toisaalta Vienan meren rannikolla, Kemin kihlakunnan pomorilainen (rannikkolainen) asutus oli miltei täysin venäläistä (97 pros.)

Jos oli Vienan Karjala Venäjällä omakeimainen karjalaisalue, oli sitä Suomessa Raja-Karjala, joka oli lähes Uudenmaan kokoinen alue Laatokan pohjoispuolella. Siihen kuului kuusi kuntaa: Impilahti, Korpiselkä, Salmi, Soanlahti, Suistamo ja Suojärvi. Vuosisadan vaihteessa alueella oli 3 000 asukasta ja talvisadan sytyessä lähes 60.000. Suomalaiset kiinnostuivat Raja-Karjalasta autonomian ajalla etsiessään suomalaisuuden juuria. Alueelta löydettiin Vienan Karjalan tapaan runonlaulajia, ortodoksisen uskon tunnustajia, karjalan kieltä puhuvia, karjalaista rakennusperinnettä jne. Raja-Karjala joutui Vienan Karjalan tapaan myös venäläisten huomion kohteeksi erityisesti sortovuosien aikana. Suomessa oli Venäjän imperiumin reuna-alueista vähiten venäjänkielistä väestöä. Tämän vuoksi Suomesta piti etsiä venäläisten oikeuksien tueksi suurempi väestöryhmä. Sellaiseksi sopi luontevasti Suomen ortodoksinen väestö.

Venäläiset katsoivat, että vain molemmissa Karjaloiissa

oli säilynyt oikea, ortodoksinen usko ja venäläinen elämäntapa. Siksi alueen elämäntapamuodon peruspiirteiden säilyttäminen oli tärkeää. Venäläiset näkivät ns. "suursuomalaisen propagandan" systemaattisena taisteluna venäläistä vaikutusta vastaan. Erityisen huolestuneita he olivat siitä, että Suomesta tulleiden virkamiesten ja luterilaisten käsiin siirtyi kunnallishallinto, ja että asiat käsiteltiin suomeksi. Varsinainen "taistelu Karjalasta" käytiin kuitenkin perusopetuksen järjestämisessä. Venäläistämistöimien tuloksena rajakarjalaisten lapsista jo puolet kävi venäläisissä kouluissa toisen sortokauden lopulla.

Liikkeellä leivän tähden

Venäläisten pelkäämä suomalais-kansallinen herätystyö Raja-Karjalassa ja Vienan Karjalassa ei tehonnut kuin pienen väestönsosaan. Tavallisen rajakarjalaisen ja vienankarjalaisen rahvaan suomalaisuuden ja venäläisyyden ihannoiti rajoittui siihen, mistä hankkia vuoden ajaksi tarvittavat elintarvikkeet. Molemmilla alueilla maatalous oli tärkein toimeentulolähde. Vienan Karjalassa oman maatalouden tuotolla piti tulla toimeen ainakin syksyn ja varhaiskevään ajat, sillä tuolloin viljan tuonti oli erittäin kallista ja huonojen liikenneyhteyksien vuoksi käytännöllisesti katsoen mahdotonta. Vienan Karjalan viljan viljely erosi Raja-Karjalasta ja Aunuksen Karjalasta siinä, että täällä pääviljana oli ohra, jolle kylvettiin vuosisadan vaihteessa yli puolet koko viljelypinta-alasta. Raja-Karjalassa ja Aunuksessa ruis oli valtavilja. Huolimatta maatalouden selvästä edistymisestä niin Vienan Karjalassa kuin Raja-Karjalassakin 1800-luvun lopulla, oma maatalous ei tuottanut riittävästi elantoa väestölleen. Normaali vuosi vienankarjalaiset saivat viljaa omasta pellostaan noin neljäksi kuukaudeksi Raja-Karjalassa puoleksi vuodeksi. Rajakarjalaiset lähtivät liikkeelle Aunuksen ja Pietarin suuntiin hankkiakseen puuttuvat elintarvikkeet. Tut-

kimustulokset vahvistavat tämän tosiasian; vuosittain otettiin Raja-Karjalasta 2 000-3 000 passia Venäjälle. Lisäksi yhtä useat lähtivät ilman passia työhön ja elintarvikkeiden hankintaan samaan suuntaan.

Vienankarjalaiset olivat rajakarjalaisia heikommassa asemassa hankkiakseen puuttuvaa elantoa Venäjältä. Maanviljelyn ja karjanhoidon rinnalla vanhastaan heillä oli hyvänä talouden lisänä kalastus. Paitsi omaa kulutusta, se antoi leivänlisää myös myynnin kautta. Myyntiä rajoitti kuitenkin Vienan Karjalan eristynyt liikenteellinen asema. Parhaimpina pyyntiaikoina, keväisin ja syksyisin, laajalle kalakaupalle oli vaikea lähteä, sillä maantieteytydet puuttuivat ulkopuolisiin yhteisöihin lähes kokonaan. Kalaa voitiin myydä suuremmin vain rekikelien aikana. Suurimman osan kalastajien saaliista ostivat varakkaimmat vienankarjalaiset talonpojat, jotka välittivät sitä eteenpäin niin Venäjälle Äänisen takaiselle alueelle kuin Suomeen Kuopioon, Tornioon ja Kajajaan.

Kalastusta tärkeämmälle sijalle kohosivat kuitenkin erilaiset sivuansiot, jotka muodostivat vienankarjalaisten ansiotuloista rahallisesti noin 70-80 pros. Tärkeimmäksi sivuelinkeinoksi muodostui laukkukauppa. Laukkukauppaa harjoittivat etupäässä Vienan Karjalan länsiosan pitäjät. Kulkaupan suosioon vaikutti ennen kaikkea se, että Suomen maaseudulla sille oli kysyntää koko 1800 luvun ajan, sillä kauppapuoteja sai perustaa vasta 1859 maakauppa-asetuksen jälkeen. Toisaalta kauppapuotien perustamisenkin jälkeen laukkukauppioiden yleisimmät tavarat, kankaat ja rihkama, olivat kilpailukykyisiä hinnoiltaan. Vienankarjalaiset saattoivat myös ylittää rajan huoletta, sillä heidän käyttämänsä karjalan kielen murre oli lähellä suomen kieltä, joten kauppiat ja ostajat ymmärsivät hyvin toisiansa.

Suomen itäraja vuosisadan vaihteessa muistutti siten sodanjälkeisen Suomen länsirajaa, jossa rajan pirstassa asu-

villa on ollut mahdollisuus liikua naapurin puolelle ja omak-sua mieleisiään vaikutteita. Rajaseudulla, etenkin Salmis-sa, Suojärvellä sekä osittain Impilahdella ja Suistamolla rajalinja ei erottanut väestöä Venäjän puoleisesta Aunuksesta. Alueet muodostivat tiheän kontaktikentän. Kiinteitä yhteyksiä täydensi tiivis sukulaiverkosto, sillä avioliitot rajakarjalaisten ja aunukselaisten välillä olivat yleisiä. Joinakin vuosina jopa viidenneksessä Suojärven ja Salmin avioliitoista toinen aviopuolisoista oli Aunukselta. Väestön puhuma karjalan kieli sekä ortodoksinen uskonto lujittivat myös yhteyttä. Alueen kiinteyttä kuvaa esimerkiksi se, että rajakarjalaiset jopa esittivät v. 1912 Suomen ja Venäjän välisen tullirajan siirtämistä karjalaisten ja suomalaisten asuma-alueen rajalle eli Raja-Karjalan länsirajalle. Samalla tavalla myös vienankarjalaisille laukkukauppiaille syntyi sukulaiverkostoja heidän avioiduttuaan suomalaisten naisten kanssa. Tässä suhteessa tarvitaan vielä lisää tutkimusta rajan yli liikkumisen vaikutuksesta Venäjän ja Suomen Karjalan väestöoloihin ennen bolshevikkivallankumousta ja Suomen itsenäistymistä.

Vilkkaseen liikkumiseen rajan yli liittyi väistämättä myös laajaa salakuljetusta. Sen estäminen kahden tulliaseman pienellä henkilökunnalla oli täysin mahdotonta. Virtelän tullipäällikön toteamus vuosisadan vaihteessa kuvaakin viranomaisten kannalta lähes epätoivoista tilannetta: "varsinkin praasniekkojen aikana viina virtaa rajan yli kuin kosken virta... tarvittaisiin joka 100 m päähän vartijat, jotta rajaa pystyttäisiin tehokkaasti valvo-maan..."

Salakuljetus lisääntyi erityisesti ensimmäisen maailmansodan aikana. Sodan köyhdyttämään Aunukseseen kelpasi kaikenlainen tavara elintarvikkeista kankaisiin. Aunukselta puolestaan tuotiin varsinkin hevosia. Esimerkiksi Leppäniemen tullipäällikön mukaan vuosi 1916-1917 vaihteessa kolmes-sa kuukaudessa yksistään Suojärven kautta salakuljetettiin

Suomeen yli kolmetuhatta hevosta, jotka kaupattiin eteenpäin pääosin Korpiselän markkinoilla.

Karjalat kriisissä

Periaatteessa Suomen itenäistyminen sulki rajan v. 1918, mutta käytännössä liikennettä itärajan yli ei voitu estää. Rautaesirippu jäi raolleen. Rajakarjalaisten oli erittäin vaikea sisällissodan aikana hankkia elintarvikkeita muualta Suomesta ja niinpä vuosina 1918-1919 rajakarjalaiset pyrkivät edelleen hankkimaan viljaa Aunukselta. Ongelmana oli, ettei Aunukselta saatu riittävästi elintarvikkeita. Seuraukset näkyivät aliravitussa väestössä, sillä kulkutaudit tekivät tuhoaan. Sota tila pahensi asiaa, kun Raja-Karjalassa oli paitsi rajavartioujoukkoja myös 3 000 Aunuksen retkeen osallistunutta sotilasta. Suomen ja Venäjän välisen rajan sulkeutuminen merkitsi vienankarjaisten laukkukauppiaiden säännöllisen kiertokulun katkeamista. Se oli pilkku hiljaa jo vähentynyt 1900-luvun alussa maa- ja osuuskauppaverkoston laajentuessa Suomessa. Vienankarjalaisten elinolosuhteiden heikentymisen ohella väestö joutui myös sotatantereeksi.

Bolshevikkivallankumous levisi Aunuksen ja Vienan Karjalaan. Poliitiikka, nälkä saivatkin aikaan pakolaisaallon Suomeen vuosina 1919-22. Suurimmillaan itäkarjalaisten pakolaisten lukumäärä oli maaliskuussa 1922 12 000 henkeä. Suurin osa heistä oli vienankarjalaisia ja asui rajan pinnassa Suomussalmella, Kuusamosa ja Kuhmoniemiellä. Vienankarjalaisista pakolaisista vuoteen 1925 mennessä palasi takaisin entisille asuinseuduilleen noin 7 000. Vuonna 1930 Kemmin ja Kajaanin piireissä oli vienankarjalaisia pakolaisia 2 200, joista kolmannes eli Suomen valtion avustuksien varassa. Myös Raja-Karjala joutui vastaanottamaan Aunuksen Karjalasta tulleita pakolaisia. Suurimmillaan Raja-Karjalassa oli yli 3 000 aunukselaista. Näistä noin 2 000 jäi pysyvästi asumaan alueelle. Osa oli tavallaan paluumuuttajia, sillä monella pakolaisperheellä jompi kumpi aviopuolisoista oli syntynyt Raja-Karjalassa ja avioitunut Aunukseseen.

Niin Vienan kuin Aunuksen Karjalankin pakolaisista suurin osa sai elantonsa teollisuuskeskuksissa: esimerkiksi Suojärven Suvilahden sahoilla ja Pitkärannan puunjalostusteollisuuden palveluksessa. Moni

Ilmari Iki-Kianto, Vienankävijä järjesti vienankarjalaisille pakolaisille heimojuhlat Turjanlassaan (R-L. Kianto: Nälkämaan keisari).

jäi myös odottamaan Venäjän olojen normalisoitumista rajan pinnassa olleisiin kyliin. Pakolaisten sopeutumisessa Raja-Karjalaan ei ollut suuria ongelmia, sillä tulokkaat tunnustivat samaa uskoa ja puhuivat samaa karjalan kieltä. Vienankarjalaisen pakolaisten tilanne ei ollut yhtä hyvä: pakolaisten sopeutuminen ei ollut helppoa, koska osa kantaväestöstä suhtautui heihin nihkeästi jopa vihamielisesti. Ympäristön vastustus oli yleisintä siellä, missä pakolaisia oli runsaasti. Karjalaisten avustaminen herätti tyytymättömyyttä ja kateutta kuntien oman köyhän väestön keskuudessa eivätkä kunnat halunneet tunnustaa pakolaisia täysivaltaisiksi jäsenikseen, koska se olisi tiennyt lisäkustannuksia kuntien talouteen. Raja-Karjalassa vasta taloudellinen lama-kausi 1930-luvun alussa nostatti erityisesti Salmissa pakolaisvastaisuutta. Pahimman työttömyyden aikana salmilaiset vaativat jopa pakolaisten karkottamista kunnan alueelta. Työllisyystilanteen parannuttua v. 1933 pakolaisiin kohdistunut kauna väheni.

Raja-Karjalan nousu – Vienan Karjalan tuho

Raja-Karjalan väestö yritti pitää edelleen yhteyttä sukulaisiinsa Aunuksen Karjalassa 1920-luvun alussa. Suojeluskunnat, etsivä keskuspoliisi ja yleisesikunta käyttivätkin hyväkseen rajakarjalaisten ja pakolaisten asiantuntemusta Aunuksen olojen selvityksessä. Vasta 1920-luvun kuluessa yhteyden pito rajan toiselle puolel vähentyi. Tähän vaikutti rajavartioiden tehostuminen molemmin puolin. Lisäksi Neuvostoliitto pyrki tyhjentämään raja-alueet alkuperäisestä väestöstä. Näin Raja-Karjalan väki vasta pakon edessä alkoi kääntyä Suomen suuntaan.

Raja-Karjalan kääntymiseen Suomeen päin vaikutti myös liikenneyhteyksien parantuminen. Erityisesti rautatien rakentaminen Karjalan radalta Matkaselästä Suojärvelle 1920-luvun alussa merkitsi käännekohtaa Raja-Karjalan historiassa. Metsäteollisuuden nousukausi 1920-luvulla toi puolestaan Suojärven koskemattomat met-

sävarat yrittäjien tietoisuuteen. Suojärven radan varteen syntyi nopeassa tahdissa toistakymmentä suurta ja keskisuurta sahaa. Syntyi "Suojärvi-kuumeena" tunnettu ilmiö. Sen seurauksena Raja-Karjalaan tuli vuosittain kymmeniä tuhansia metsätyöntekijöitä kaikkialta Suomesta. Ilmiö synnytti Suojärvelle radan varteen Suvilahden taajaman. Se rakennettiin lähes asumattomaan korpeen. 1930-luvun lopulla Suvilahden yhdyskunnassa oli jo yli 5 000 asukasta, ja palvelutaso oli kehittynein koko Raja-Karjalassa.

"Suojärvi kuumeen" seurauksena Raja-Karjalan väestöpohja luterilaistui selvästi, mikä puolestaan alkoi pilkkuhiljaa murentaa karjalais-ortodoksista kulttuuria. Selvimmin tämä näkyi seka-avioliittojen yleistymisenä, ortodoksisesta kirkosta eroamisena ja ortodoksisuuden poissijäämisestä. Muutoksen suuruutta ei kuitenkaan ole syytä liioitella vielä 1930-luvulle tultaessa.

1920-luvun lopulla alkoi lama. Se iski kaikkein voimakkaimmin sahateollisuuteen. Puusta elävä Raja-Karjala jou-

tui tämän vuoksi erityisiin vaikeuksiin. Sahat toinen toisensa jälkeen menivät konkurssiin, kantohinnat romahtivat ja teollisuus- sekä metsätyöläisten palkkataso laski. Velkaantuneet maatilat joutuivat vasaran alle ja ennakkokematon suurtyöttömyys levisi alueelle. Kuntien köyhäinhuuromenot kasvoivat niin suuriksi, että niiden hoitaminen tuotti vaikeuksia. Laman aikana luvattomat rajan ylitykset lisääntyivät. Neuvostoliittoon muutti silloin noin 12 000-15 000 suomalaista. Heistä noin 3 000 ylitti rajan Raja-Karjalan alueelta. Ylittäjistä suurin osa oli alueelle muualta tulleita metsätyömiehiä, jotka eivät saaneet omaa metsäpalkkaa tai jotka pettyivät pienentyneisiin palkkatuloihin. Osa oli myös selvästi tehnyt päätöksensä rajan ylittämisestä jo ennen Raja-Karjalaan tuloa.

Jos oli 1920-luvun loppu ja 1930-luvun alku rajakarjalaisille ja vienankarjalaisille paikallisille Suomessa huonoa aikaa, oli se sitä myös Vienan Karjalan alueella eläneille karjalaisille. Vuosina 1928-1929 Neuvostoliiton sisäpolitiikassa tapahtui stalinistisen "ylhäältä päin toteutetun vallankumouksen" seurauksena radikaali käänne. NEP:in (uuden talouspolitiikan) aika oli ohi ja siirryttiin tiukkaaneluvallan ja väestöön kohdistetun väkivallan käyttöönottoon niin kaupungeissa kuin maaseudullakin, eivätkä vienankarjalaisetkaan välttyneet tältä politiikalta. Vienankarjalaisien perusasiat saatiin v. 1930 metsätyöistä ja rahtauksesta. Seudun maatalous painottui karjanhoitoon. Maanviljelyssä tuotantosuunta oli edelleen ohranviljelyssä, jota esim. Uhtuan piirissä viljeltiin 60 pros. kylvälästä. Vuoden 1929 lopussa Vienassa alettiin kiirehtiä maatalouksien täydellistä kollektivisointia. Perustetut kolhoosit Uhtualla ja Kieslingissä olivat melko suuria, 27-100 taloutta kolhoosissa. Muisa Vienan Karjalan osissa puolestaan oli pieniä 6-13 talouden kolhooseja. Vuoden 1931 loppuun mennessä Vienan Karjalassa jo kaksi kolmasosaa talouksista oli liitetty kolhooseihin. Enemmistö oli väkipakolla perustettuja ja ne olivat taloutensa puolesta erittäin heikkoja. Työt tehtiin perinteisesti, koneita ei saatu ja koulutetuista työntekijöistä oli puutetta.

Kolhoosien tärkeimpänä tehtävänä oli metsänhakkus suunnitelmien täytäminen. Kun aiemmin talonpojat olivat käyneet metsätyössä vapaaehtoisesti ja heille palkka maksettiin viljassa ja teollisuustava-

roissa, uudessa tilanteessa metsätyöistä tuli pakkotöitä. Vuodesta 1931 lähtien leipänormeja vähennettiin ja elintarvikkeita riitti vain metsuriin omaan ruokaan. Teollisuustavaroiden kuljetus metsätyömaille tyrehtyi lähes kokonaan. Metsä- ja uittotyömaiden elintarvikehuolto huononi vuosi vuodelta. Vuosina 1931-1932 monet kaukaiset metsätyömaat jäivät melkein kokonaan ilman elintarvikkeita. Samoin viljanormit pienenevät jatkuvasti: v. 1931 osuuskunnan kautta sai ostaa 24 kg viljaa kuukaudessa henkeä kohden, mutta v. 1933 pahimpina kuukausien enää kaksi kiloa. Tilanne oli katastrofaalinen, kun huomioidaan se, että Vienan Karjalassa ei enää kasvatettu viljaa käytännöllisesti katsoen ollenkaan. Lämpimien vaatteiden ja jalkineiden puutteen sekä nälän vuoksi kulkutaudit alkoivat levitä. Vuonna 1932 keripukkaa sairasti joka kymmenes metsätyömiehen. Metsänkaatosuunnitelmat oli kuitenkin vietävä läpi hinnalla millä hyvänsä. Rankaisutoimet metsätyöistä välttelille kiristyi-
vät jatkuvasti: heitä sakotettiin ja tuomittiin pakkotöihin, heidän omaisuuttaan takavarikoitiin ja heitä lähetettiin keskitysleireille.

Kollektivisoinnin kiirehtiminen, varakkaimpien talonpoikien karkotukset kylistä ja työkykyisten miesten poismuutto heikensivät Vienan Karjalan maataloutta entisestään. Vuonna 1934 hevosia oli enää kolmannes vuoteen 1928 verrattuna, nautakarja väheni samaan aikaan kolmanneksella. Vasta 1930-luvun lopulla lehmien määrä alkoi hitaasti kasvaa. Maatalouden kollektivisointi ja kolhoosien työvoiman suuntaaminen metsätyöihin johtivat tosiasiasa vienankarjalaisien talonpoikien vieraantumiseen perinnäisestä elinkeinosta, maataloudesta. He olivat nyt palkkatyövoimaa teollisuuslaitoksille ja viljelivät maata vain tonteillaan. Kollektivisointi muutti siten nopeasti Vienan Karjalan sosiaalisen rakenteen ja johti maataloustuotannon tuhoon.

Rajakarjalaisten vuoro lähteä

Vuosi 1939 oli koko karjalaisen heimon historiassa käännekohta. Tällöin rajakarjalaisetkin joutuivat lähtemään omilta asuinsijoiltaan. Ennen talvisodan syttymistä evakuoitiin lähes kaikki Viipurin läänin raja-seutujen asukkaat. Poikkeuksen muodosti ns. Hirsylän mutkan ja eräiden muiden Suojär-

ven kylien siviiliväestö, joka jäi venäläisten vangeiksi sodan alkupäivinä. Selvää vastausta vaille on jäänyt, miksi 1 800 ihmistä jätettiin evakuoimatta? Yhdeksi syyksi on arveltu, ettei marraskuun lopulla vielä uskottu sodan syyttymiseen. Jotkut syyttävät sisäministerinä tuolloin ollutta Urho Kekkosta suojärveläisten rajakyläisten evakuoimatta jättämisestä. Toiset pitävät Viipurin läänin maaherraa Arvo Manneria syyppäänä jne.

Suojärveläiset siviilivangit saivat elää omilla tiloillaan helmikuun 1940 alkuun saakka. Venäläisten suurhyökkäyksen alkaessa vangit siirrettiin Interposolkan ja Kaimaojan vankileireille. Toukokuun lopulla 1940 suojärveläiset luovutettiin takaisin Suomeen ja karanteenileirin jälkeen vangit saivat palata suojärveläisten evakuoimintalueille. Leireiltä jäi palaamatta 15 perhettä, jotka valitsivat vapaa ehtoisesti Neuvostoliiton kansalaisuuden. Lisäksi vankeusaikana kuoli lähes 100 henkeä.

Jatkosodan aikana rajakarjalaiset pääsivät palaamaan takaisin kotiseuduilleen, mutta kesällä 1944 asuinalueet piti luovuttaa jälleen Neuvostoliitolle. Siitä lähtien rajakarjalaiset ovat asuneet siirtolaisina kanta-Suomessa. Rajakarjalainen maatalousväestö sijoitettiin maanhankitalain sijoitus suunnitelman mukaisesti pääasiassa Pohjois-Karjalaan, Pohjois- ja Etelä-Savoon, Kainuuseen ja Pohjois-Pohjanmaalle. Teollisuustyöväki puolestaan hakeu-

tui Kymenlaakson ja Keski-Suomen teollisuusalueelle.

Miten rajakarjalaiset sopeutuivat uuteen tilanteeseen, se onkin uuden esitelmän aihe.

Suosittelavaa kirjallisuutta

Forsman, K., Itä-Karjalan pakolaisten avustustoiminta Pohjois-Suomessa 1922-1930. Suomen ja Skandinavian historian pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto 1995.

Hämynen, T., Liikkeellä leivän tähden. Raja-Karjalan väestö ja sen toimeentulo 1880-1940. Historiallisia Tutkimuksia 170. Tampere 1993.

Keynäs, A.M., Vienan- ja aunuksenkarjalaisten Suomessa harjoittama laukkukauppa maakaupan vapauttamisesta laittoman kulkukauppa-asetuksen antamiseen saakka (1859-1900). Suomen historian lisen-siaatintyö. Helsingin yliopisto 1981.

Korabiev, N., Vienan Karjalan talonpoikien taloudellinen toiminta 1800-luvun lopulla. Artikkelit ilmestyy kesällä 1997 Kainuun ja Vienan Karjalan välisiä suhteita käsittelevässä kirjassa (toim. Antero Heikkinen).

Naacka-Korhonen, M., Halpa hinta, pitkä mitta. Vienan-karjalainen laukkukauppa. SKS 491. Rauma 1988.

Nikitina, O., Vienan Karjalan maatilojen kollektivisointi. Artikkelit ilmestyy kesällä 1997 Kainuun ja Vienan Karjalan välisiä suhteita käsittelevässä kirjassa (toim. Antero Heikkinen).

HUOMIO! Aineisto Karjalan Heimon seuraavaan numeroon tulee lähettää toimitukseen viim. 24.7. mennessä. Muistakaa kevään ylioppilaat (viime keväänä löytyi yksi karjalainen - ehkä nyt sentään enemmän!)

PARIKKALA

VEHMÄSTÄ JA VIHREÄÄ LAATOKAN KARJALAA

Tervetuloa nauttimaan

* monipuolisista palveluista aasta ööhön eli

Alkosta Öljynvaihtoon

* retkeilyreiteistä ja tasokkaista matkailupalveluista

Lisätietoja Parikkalan rajanylityspaikasta:

Parikkalan kunta

Harjukuja 6, 59100 Parikkala

Puh. (05) 68611, Fax (05) 686 1290